

REGIONERS ROLL OCH UTVECKLING

STARKA REGIONER GYNNAR HELA
SVERIGES TILLVÄXT OCH UTVECKLING

FASTSTÄLLT VID REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGES STYRELSEMÖTE
DEN 2 MAJ 2024 I KARLSKRONA

REGIONERNA HAR EN VIKTIG ROLL I SAMHÄLLSORGANISATIONEN

Idag bor människor ofta i en kommun, jobbar eller studerar i en annan kommun och gör sina fritidsaktiviteter i en tredje kommun. Medborgarens vardag är alltså regional.

Sedan slutet av 1990-talet har Sverige genomgått en regional förändringsresa, som nådde sin kulmen år 2019 när de sista landstingen fick ett regionalt utvecklingsansvar och begreppet landsting ersattes av region i all lagstiftning. Nu finns det 21 jämbördiga regioner med liknande ansvar i hela landet.

Samhällsstrukturen är komplex vilket ställer krav på tydliga roller och synliga gränser för den offentliga verksamheten, bland annat för att inte insyn och ansvarutkrävande ska försvåras. En så enkel och tydlig samhällsorganisation som möjligt på alla nivåer är av största intresse både för medborgare och näringsliv för

att undvika att viktiga samhällsekonomiska vinster går förlorade.

Den regionala nivån med direktvalda politiska organisationer med beskattningsrätt skapar både tydlighet och underlättar. Genomförandeansvar och tillsyn bör finnas på olika politiska nivåer för att undvika att en och samma politisk nivå genomför tillsyn på sig själv. Länsstyrelsernas uppgifter bör renodlas till ett utvecklat myndighetsuppdrag med fokus på tillsyn, tillstånd och annan rättstillämpning samt uppföljning och utvärdering. Härigenom förtydligas rollerna, och grunden läggs för ett tydligt legitimt regionalt ledarskap, direkt demokratiskt förankrat i länet.

Regionalt ansvarstagande, regional handlingskraft och regional logik är centrala för en positiv utveckling. Tillväxtens regionala logik är tydlig vid jämförelser

Carl Johan Sonesson (M)
Regionstyrelsens ordförande

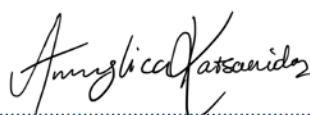
Robert Lindén (SD)
Regionstyrelsens ordförande

Mikaela Waltersson (M)
Regionstyrelsens ordförande

Rachel De Basso (S)
Regionstyrelsens ordförande

Angelica Katsanidou (S)
Regionstyrelsens ordförande

Henrietta Modig Serrate (S)
Regionstyrelsens ordförande

mellan välstånd och tillväxt i olika regioner. Även inom länder är variationen stor mellan regioner, vilket beror på skillnader i den regionala miljön och förutsättningarna. Av detta följer att de frågor som berör villkoren för utveckling och tillväxt måste anpassas efter de regionala förutsättningarna.

Näringslivsutveckling, turism, infrastruktur och kommunikationer, kultur, miljö, utbildning och forskning, arbetsmarknadspolitik, folkhälsa samt hälso- och

sjukvård är de viktigaste verksamhetsområdena för den regionala utvecklingen. Dessa frågor har en regional logik där man ser till helheten, avväger intressen, sätter mål, prioriterar, fördelar resurser och är drivande för utvecklingen.

Med hänvisning till de olika uppgifternas regionala logik anser Regionsamverkan Sydsverige att regionernas roll och uppdrag behöver utvecklas och stärkas för att motsvara behoven.

REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGES LINJE:

- ▶ DIREKTVALDA REGIONER MED BESKATTNINGSRÄTT INNEBÄR EN POLITISK KRAFT SOM GER LEGITIMITET OCH DEMOKRATISK FÖRANKRING.
- ▶ REGIONALT ANSVAR MÖJLIGGÖR SNABBARE OCH MER ANPASSNINGSBARA BESLUT.
- ▶ ETT SAMLAT OCH BRETT MANDAT GER EN HELHETSSYN PÅ UTVECKLINGSFRÅGORNA.
- ▶ ROLLERNA BÖR FÖRTYDLIGAS SÅ ATT GENOMFÖRANDEANSVARET FINNS PÅ REGIONAL POLITISK NIVÅ OCH TILLSYN PÅ NATIONELL POLITISK NIVÅ.
- ▶ FLERNIVÅSAMVERKAN ÄR EN STYRKA.

Foto: Region Kalmar län

DIREKTVALDA REGIONER MED BESKATTNINGSRÄTT INNEBÄR EN POLITISK KRAFT SOM GER LEGITIMITET OCH DEMOKRATISK FÖRANKRING

DEMOKRATISK LEGITIMITET OCH FÖRANKRING

Direktvalda regioner med beskattningsrätt utgör en viktig politisk kraft som stärker den demokratiska förankringen och legitimiteten i beslutsprocesserna. Genom att ha regioner som är direktvalda ges invånarna en tydlig representation och möjlighet att föra fram sina regionala intressen. Denna närhet till folket är central för att säkerställa att besluten som tas på regional nivå är i linje med medborgarnas behov och önskemål.

En avgörande fördel med direktvalda regioner är att de kan inkludera medborgare och lokala intressenter i beslutsprocesserna, vilket ökar både legitimiteten och insynen i hur beslut fattas och resurser fördelas inom regionen. Genom att möjliggöra för medborgarna att vara

delaktiga i beslutsfattandet skapas även förutsättningar för ett ökat inflytande över de regionala angelägenheterna.

Sverige har sedan 1989, genom att ratificera Europarådets konvention om kommunalt självstyre, förbundit sig till subsidiaritetsprincipen. Denna princip innebär att beslut bör fattas på den lägsta lämpliga nivån, så nära medborgarna som möjligt. För att uppnå effektiv subsidiaritet krävs det att regioner har en betydande grad av självstyre, inklusive beskattningsrätt. Genom att tillhandahålla egna resurser kan regionerna ta ansvar för och fatta beslut om frågor som är nära knutna till medborgarnas vardag, vilket stärker den lokala demokratin och effektiviteten i förvaltningen.

REGIONALT ANSVAR MÖJLIGGÖR SNABBARE OCH MER ANPASSNINGSBARA BESLUT

EFFEKTIV HANTERING AV KOMPLEXA SAMHÄLLSFRÅGOR

Ett samlat och brett mandat för regionerna möjliggör en helhetssyn på utvecklingsfrågorna, vilket är avgörande för att effektivt hantera komplexa samhällsutmaningar. Frågor som infrastrukturutbyggnad, kollektivtrafik,

klimatåtgärder, kulturutbud liksom hälso- och sjukvård är alla angelägenheter som har en direkt påverkan på människors dagliga liv. För att kunna anpassa åtgärder och strategier efter lokala behov och förutsättningar är det nödvändigt att hantera dem på regional nivå.

ETT SAMLAT OCH BRETT MANDAT GER EN HELHETSSYN PÅ UTVECKLINGSFRÅGORNA

SAMORDNANDE ROLL

Regionerna har ett sektorsöverskridande perspektiv, vilket innebär att de kan integrera olika områden och intressen för att skapa en helhetssyn på utvecklingen. Detta ger möjlighet till att utforma mer effektiva och målinriktade åtgärder som tar hänsyn till de komplexa samband och samverkansmöjligheter som finns mellan olika politikområden.

Genom det regionala utvecklingsansvaret och uppdraget att formulera regionala utvecklingsstrategier kan regionerna fungera som samordnare för olika aktörers insatser. Genom att mobilisera näringsliv, kommuner, ideella organisationer och andra aktörer kan regionerna

effektivt genomföra strategiska initiativ och åtgärder för att främja hållbar regional utveckling. Regionerna arbetar utifrån ett helhetsperspektiv med att stärka funktionella samband och tillgänglighet mellan orter för att understödja en positiv utveckling i alla delar av regionen.

Regionerna spelar också en viktig roll i genomförandet av den nationella strategin för hållbar regional utveckling. Genom att agera som katalysatorer och samarbetspartners kan de bidra till att mobilisera resurser och engagemang från olika sektorer och därigenom främja en mer integrerad och hållbar utveckling i hela landet.

ROLLERNA BÖR FÖRTYDLIGAS SÅ ATT GENOMFÖRANDEANSVARET FINNS PÅ REGIONAL POLITISK NIVÅ OCH TILLSYN PÅ NATIONELL POLITISK NIVÅ

TYDLIGA OCH OLIKA ROLLER

För att säkerställa tydlighet och effektivitet bör rollerna för regionala och nationella politiska nivåer förtydligas, där genomförandansvaret ligger på regional nivå medan tillsynsansvaret åligger den nationella politiska nivån.

Genom att placera genomförandansvaret och tillsynsfrågan på olika politiska nivåer undviks problemet med att en och samma nivå utför tillsyn över sig själv. Denna uppdelning är särskilt viktig eftersom regionerna har ansvar för hälso- och sjukvården, där en tydlig och oberoende tillsynsstruktur är avgörande för att säkerställa kvalitet och patientsäkerhet.

Regionerna spelar en central roll i främjandet av ekonomisk utveckling och demokratiskt deltagande på regional nivå. Deras närhet till medborgarna och förmåga att anpassa beslut och åtgärder efter lokala förutsättningar gör dem till kraftfulla aktörer för att främja samhällsutveckling och medborgarinflytande.

Eftersom regionerna är självstyrelseorgan kan inte regeringen styra dem på samma sätt som de styr statliga myndigheter. Istället för att ge direkta uppdrag, sker regeringens styrning av regionerna genom erbjudanden om uppdrag. Regionerna har möjlighet att välja om de vill anta dessa erbjudanden och därmed utföra de uppgifter som ingår i uppdraget, vilket ger dem en viss autonomi och handlingsfrihet.

Regioner kan skilja sig åt och ansvar och regelverk kan behöva anpassas efter olika förutsättningar. Trots variationer i struktur och organisering är vissa grundläggande förutsättningar givna, såsom respekten för det grundlagsskyddade lokala och regionala självstyret, beskattningsrätten och de direkta och allmänna valen där invånarna utser sina företrädare. Detta säkerställer en grundläggande demokratisk legitimitet och lokal förankring i beslutsprocesserna.

Foto: Andreas Blomlöf

Foto: Johan W. Avby

FLERNIVÅSTYRNING ÄR EN STYRKA

SAMARBETE GYNNAR ALLA

Flernivåsamverkan utgör en betydande styrka i dagens samhälle, där det traditionella styrningsparadigmet (government) övergår till en mer inkluderande form av styrning som omfattar flera aktörer och sektorer (governance). I denna flernivåstyrning engageras demokratiskt valda politiker på olika nivåer tillsammans med aktörer från offentlig, privat och ideell sektor, vilket skapar en nätverksliknande struktur där beslutsfattandet påverkas av flera parter.

Det centrala för flernivåstyrning är att genomföra insatser i ett komplext samhälle, vilket kräver deltagande från olika nivåer och sektorer. Genom att samordna resurser från olika håll kan resultatet bli mer än summan av delarna. Det handlar om att organisera och utnyttja befintliga resurser på nya och mer effektiva sätt, vilket möjliggörs genom ömsesidigt lärande och interaktiv styrning.

En stark mellannivå är avgörande för att upprätthålla flernivåstyrning. Samarbetet och påverkan behöver flöda både uppåt och nedåt mellan olika nivåer, och politiskt styrda regioner är väl lämpade för att fungera som nav för sådana samarbeten.

Flernivåstyrning förekommer över olika politikområden och involverar en mängd olika aktörer från olika sektorer. Den gemensamma nämnaren är hur de olika nivåerna samverkar och tar emot impulser, initiativ och direktiv från varandra. Frågor om demokratiskt ansvarsutkrävande är viktiga på varje nivå och inom varje politikområde, särskilt med tanke på den ökande komplexiteten och mångfalden av aktörer.

Nära samarbete mellan regioner och kommuner gynnar både invånare och staten, och ansvar och uppgifter fördelas ofta över flera nivåer och organ inom de flesta politikområden. Samarbetet mellan regioner och universitet/högskolor främjar också den regionala utvecklingen, kompetensförsörjningen samt forskning och utveckling.

Erfarenheterna från pandemihanteringen visar att regionerna, med stöd från statliga aktörer och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), har spelat en central roll i samordningen av viktiga processer. Detta understryker vikten av effektiv flernivåsamverkan för att hantera komplexa och snabbväxande utmaningar som påverkar samhället som helhet.

HUR KAN REGIONERNAS ROLL STÄRKAS PÅ KORT SIKT?

För att stärka regionernas roll på kort sikt föreslår Regi-
onsamverkan Sydsverige flera åtgärder som kan bidra
till att öka deras inflytande och effektivitet:

- Utveckla regionernas roll så att den omfattar frågor med en tydlig regional logik, där helhetsperspektiv tas i beaktande vid avvägningar av intressen, målsättningar, resursfördelning och utvecklingsdrivande insatser. Detta kan inkludera områden som näringslivsutveckling, turism, infrastruktur, kultur, miljö, utbildning, forskning, arbetsmarknadspolitik, folkhälsa och hälso- och sjukvård.
- Bibehåll regionernas roll i kultursamverkansmodellen för att säkerställa en fortsatt stimulans och utveckling av kulturlivet på regional nivå.
- Tydliggör regionernas och den nationella nivåns roll när det gäller bredbandsutbyggnad och digital infrastruktur för att säkerställa att alla invånare har tillgång till modern kommunikationsteknologi.
- Större inflytande över etablering av elproduktion och energiplanering för att säkra energiförsörjningen och främja övergången till förnybara energikällor.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadspolitik för att möta kompetensförsörjningsutmaningarna på regional nivå både inom näringslivet och den offentliga sektorn.
- Behåll regionernas inflytande över strukturfondsmedlen och säkerställ insyn och ansvarsutkrävande för hur dessa medel används i den regionala utvecklingspolitiken.
- Utveckla regionernas ansvar i infrastruktursatsningar för att förbättra tillgängligheten och kopplingarna mellan olika regioner och regiondelar, inklusive vägar, järnvägar och digital infrastruktur.
- Integrera hållbarhetsmål i den regionala utvecklingsplaneringen för att främja en mer miljövänlig och hållbar utveckling.
- Renodla länsstyrelsernas roll till tillsyn, uppföljning, utvärdering och rapportering om tillståndet och utvecklingen i länet. På så sätt får regionerna och länsstyrelserna kompletterande roller istället för överlappande roller.
- Definiera och kommunicera regeringens och statliga myndigheters olika uppdrag tydligt gentemot regioner och länsstyrelser, inklusive ansvarsområden och befogenheter, för att säkerställa en effektiv samverkan och en väl fungerande regional utveckling i linje med samhällets behov. Det är också viktigt att kontinuerligt utvärdera och anpassa uppdrag och samarbetsmodeller för att säkerställa att organisationerna fortsätter att möta samhällets behov på bästa sätt.

— HUR KAN REGIONERNAS ROLL STÄRKAS PÅ LÄNGRE SIKT? —

I det långa perspektivet ser Regionsamverkan Sydsvenska att det går att ytterligare stärka regionernas roll och främja en hållbar regional utveckling genom att:

- Ge regionerna utökat ansvar för infrastrukturplanering för att säkerställa att deras behov och prioriteringar tas hänsyn till vid planering och genomförande av infrastrukturprojekt. Detta kan inkludera vägar, järnvägar, digital infrastruktur och annan samhällsviktig infrastruktur.
- Utöka regionernas ansvar för kompetensförsörjning för att bättre kunna möta behoven på arbetsmarknaden och främja sysselsättning och tillväxt i regionerna.
- Främja samarbete mellan regioner, kommuner, näringsliv och det civila samhället för att hantera gemensamma utmaningar och främja regional utveckling. Detta kan innebära att utveckla gemensamma infrastrukturprojekt, utbildningsinitiativ och innovationskluster som stimulerar tillväxten och innovationen på regional nivå.
- Anpassa den nationella och regionala politiken så att den är tillräckligt flexibel för att kunna svara på föränderliga behov och omständigheter. Detta innebär att se över lagstiftning, regelverk och politiska instrument för att säkerställa att de är anpassningsbara och effektiva för att möta regionernas och samhällets behov på bästa möjliga sätt.

Genom att kombinera dessa åtgärder kan Sverige främja en mer balanserad och hållbar regional utveckling och stärka regionernas roll som drivkraft för nationell tillväxt och välfärd. Det långsiktiga perspektivet kräver kontinuerlig dialog, samarbete och anpassning för att säkerställa att regionerna har de resurser och befogenheter de behöver för att effektivt kunna främja sin utveckling och bidra till Sveriges fortsatta framsteg.

BRETT STÖD FÖR REGIONER

Ansvarskommittén konstaterade redan 2007 i sitt slutbetänkande att den svenska samhällsorganisationen kommer att ställas inför stora utmaningar och slår fast fyra förutsättningar som är särskilt viktiga för den framtida utvecklingen av offentliga verksamheter, som vi delar:

- **utvecklingskraft**, det vill säga offentliga verksameters förmåga till fortlöpande utveckling och genomgripande förnyelse av metodik, arbetssätt och organisation för att verksamheterna skall tillgodose medborgarnas behov,
- **ett ökat medskapande**, det vill säga att medborgarna ses som aktiva och ansvarstagande individer som så långt som möjligt vill styra sina egna livsvillkor,
- **helhetssyn och minskad sektorisering** som möjliggör omvandling av offentliga verksamheter utifrån ett samlat perspektiv på medborgarens liv och behov och som, när så behövs, förmår överskrida nuvarande sektorsgränser mellan olika offentliga verksamheter
- **ökad tydlighet** vad gäller fördelning av ansvar och uppgifter mellan samhällsorganisationens olika delar och nivåer.

Ansvarskommittén formulerade sex *principer för samhällsorganisationen* som vägledning för sitt förslag.

1. En första princip är **demokrati och legitimitet**. Medborgarna ska kunna skaffa sig överblick, kunskap och få möjlighet till delaktighet.
2. En andra princip är finansiering. Den naturliga utgångspunkten är att **ansvar och resurser i möjligaste mån bör följas åt**.
3. Samhällsorganisationen måste tillgodose **höga krav på rättssäkerhet**. Alla medborgare skall kunna räkna med den säkerhet som skapas genom rättsregler som tillämpas på ett förutsebart och effektivt sätt.
4. Principen om likvärdighet definierade Ansvarskommittén som att **en offentlig tjänst skall vara av lika värde för alla medborgare** oavsett ålder, kön, ekonomiska förutsättningar eller bostadsort.
5. En femte princip är behov av en **god hushållning och effektivitet** eller, med andra ord, att organisation och systemlösningar befrämjar kostnadseffektivitet och att avsedda resultat och effekter uppnås. Här handlar det också om att offentlig verksamhet uppfyller krav på hållbarhet i ekonomiskt, socialt och miljömässigt hänseende.
6. En ytterligare princip som bör beaktas är att **beslut om verksamheter skall tas på den så kallade lägsta effektiva nivån** (subsidiaritetsprincipen).

Ur *SOU 2007:10 Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*

Foto: Lars Kroon

REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGE är ett samarbete mellan Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Skåne kring infrastruktur, kollektivtrafik, kultur, arbetsmarknad och kompetensförsörjning, bredband och digitalisering samt energifrågor. Syftet är att, med medborgarnas bästa för ögonen, utveckla samarbetet mellan verksamheterna i de sex regionerna. Vi strävar efter helhetsorienterad och långsiktigt hållbar utveckling i Sydsverige och Sverige.

[REGIONSAMVERKAN.SE](https://regionsamverkan.se)